

В і д г у к

**офіційного опонента, доктора медичних наук, професора
Тетяни Миколаївни Дмитришин на дисертаційну роботу
Зверхановського Олександра Анатолійовича «Вдосконалення
конструкції повних знімних протезів в комплексі профілактики
протезних стоматитів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія до
спеціалізованої вченої ради К 41.136.03 при Міжнародному
гуманітарному університеті**

Актуальність обраної теми. Незважаючи на успішний розвиток сучасних методів лікування та профілактики стоматологічних захворювань, поширеність карієсу та його ускладнень, генералізований пародонтит, несвоєчасне ортопедичне лікування та низка інших причин незворотно призводять до втрати зубів, у тому числі і повної. За даними статистичних звітів закладів МОЗ України в 2017 році було виготовлено 51 знімний протез на 10000 населення України, загалом знімні конструкції склали 25% від всіх видів виготовлених ортопедичних конструкцій за рік. Крім того, у багатьох країнах світу, і в нашій країні в тому числі ортопедичне лікування знімними конструкціями зубних протезів є складовою соціальної допомоги при стоматологічному лікуванні, а також використовується як тимчасове, при виготовленні ортопедичних конструкцій з опорою на дентальні імпланти. Тому зважаючи на вказані вище чинники особливості ортопедичного лікування повними знімними конструкціями зубних протезів та профілактика, лікування ускладнення ще довго будуть під прицільною увагою науковців.

У зв'язку з цим дисертаційне дослідження, метою якого було підвищення якості ортопедичного лікування хворих із повною відсутністю зубів, шляхом удосконалення конструкції повного знімного протеза і розробки методики профілактики протезних стоматитів є актуальним, своєчасним та заслуговує на особливу увагу.

Наукова новизна, значення одержаних результатів для науки і практики. Дисертаційна робота «Вдосконалення конструкції повних знімних протезів в комплексі профілактики протезних стоматитів» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на сучасному науково-методичному рівні під керівництвом Заслуженого діяча науки і техніки України, доктора медичних наук, професора Чулака Л.Д.

Дисертаційна робота є фрагментом НДР кафедри ортопедичної стоматології Одеського національного медичного університету: «Розробка нової технології виготовлення повних знімних пластинкових протезів і особливості протезування при несприятливих анатомо-фізіологічних умовах протезного ложа» (№ДР 0100U006456), де автор був безпосереднім співвиконавцем.

Уперше було розроблено, математично обґрунтовано і клінічно доведено ефективність вдосконаленої конструкції знімного зубного протеза, який поєднує функцію протеза, що відновлює дефект зубного ряду, і резервуара лікарського засобу (амарантової олії), з метою профілактики протезного стоматиту у хворих з повною втратою зубів, що користуються повними знімними зубними протезами.

Вперше використано фізико-математичне обґрунтування технології виготовлення базису повного знімного протеза з нанесенням ромбічної сітки на внутрішню поверхню базису за параметрами характеристик міцності, пластичності у порівнянні з аналогічними показниками при нанесенні сітки квадратної форми.

Отримало подальший розвиток питання доцільності використання фітопрепаратів, зокрема амарантової олії з метою профілактики протезних стоматитів у пацієнтів, які користуються знімним протезами на основі достовірного покращення показників стійкості капілярів, зниження ступеню запальної реакції з боку слизової оболонки протезного ложа на 24,46 % та швидкості перебігу процесів атрофії на 43,6 %.

Доповнено дані щодо зростання відсотка осіб до 92,5% , які користуються повними знімним пластиковими протезами та мають ознаки хронічного запалення слизової оболонки протезного ложа.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, достовірність одержаних результатів. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації, ґрунтуються на результатах достатнього обсягу клінічних та статистичних методів дослідження.

Слід вказати на належний рівень використаних у даній дисертаційній роботі об'єктивних методів дослідження, їх всебічну інформативність та відповідність меті та наміченим завданням. Зокрема, важливою складовою відмічаємо використання математичних, фізико-механічних методів дослідження спрямованих на розробку запропонованої конструкції знімного протезу та обґрунтування її доцільності. Значним є комплекс клініко-лабораторних та клінічних методів дослідження, що дозволили встановити стан капілярів, динаміку і ступінь запалення слизової оболонки протезного ложа, рівень атрофії коміркового відростку та частини, визначення рівня фіксації знімного протезу.

Представлені у роботі дані одержано у результаті клінічного обстеження та ортопедичного лікування 114 пацієнтів, віком від 31 до 69 років, з повною відсутністю зубів, яким повні знімні пластинкові протези виготовляли повторно. Достовірність відмінності між показниками оцінювали за допомогою t-критерію Стьюдента, відмінність вважали достовірною при $p < 0,05$.

Практична значимість роботи. Розроблена методика профілактики протезних стоматитів із використанням амарантової олії при ортопедичному лікуванні повними знімними протезами дозволила знизити кількість ускладнень запального характеру зі сторони слизової оболонки протезного ложа на 24,46 %. Впровадження конструкції повного знімного протеза з

модифікованим базисом дозволяє використовувати конструкцію для нанесення олійних речовин, гелів без впливу на фіксацію повного знімного протезу. Запропонована автором методика виготовлення знімного пластинкового протезу є доступною, ефективною, може застосовуватися у стоматологічних закладах різного рівня.

Матеріали дисертації впроваджені в клінічну практику стоматологічних установ міста Одеси та області, Вінницького клінічного госпітала ветеранів війни, а також використовуються в навчальному процесі кафедр ортопедичної стоматології Одеського національного медичного університету МОЗ України, загальної стоматології Міжнародного гуманітарного університету МОН України, ортопедичної стоматології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова.

Повнота викладення змісту дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертації доповідалися та оговорювалися на підсумковій науково-практичній конференції «Здобутки клінічної та експериментальної медицини» (Тернопіль, 2016р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Медична наука в практику охорони здоров'я» (Полтава, 2014р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених з міжнародною участю «Сучасні аспекти медицини і фармації - 2016», присвяченій Дню науки (Запоріжжя, 2016р.).

За темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, у тому числі 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному виданні, 4 тез доповідей в матеріалах конференцій. За результатами дослідження отримано 2 патенти України на корисну модель і 1 патент України на винахід.

Оцінка змісту дисертації та автореферату, зауваження щодо оформлення. Дисертаційна робота Зверхановського О. А. викладена на 122 сторінках основного тексту, в цілому на 162 сторінках; складається з вступу, огляду літератури, розділу матеріали і методи дослідження, 4 розділів

власних досліджень, розділу аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, додатків (169 джерел: 122 - кирилицею та 47 - латиницею). Робота ілюстрована 41 таблицями та 40 рисунками.

Дисертація розпочинається анотацією на українській та англійській мовах, наступним є список праць, опублікованих за темою дисертації, зміст, перелік умовних позначень. У вступі автор аргументовано доводить доцільність і актуальність визначених досліджень, зв'язок із науковими програмами. Чітко сформульовані мета і завдання дослідження. Окреслено об'єкт та предмет дослідження. Перераховано методи дослідження. Сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Висвітлено особистий внесок здобувача, апробацію результатів, публікації та зазначено структуру і обсяг дисертації.

Огляд літератури. «Сучасний стан проблеми комплексного лікування і профілактики протезних стоматитів» висвітлює аналіз вітчизняних та зарубіжних літературних джерел щодо поширених тенденцій в діагностиці, лікуванні та профілактиці протезних стоматитів та окреслює нові можливі шляхи вирішення даної проблеми в пацієнтів, які користуються повними знімними пластинковими протезами.

Огляд літератури налічує 26 сторінок і складається з п'яти підрозділів: перший - присвячений аналізу напрямків діагностики та лікування протезних стоматитів; другий – вивченню сучасних аспектів застосування фітотерапії в стоматології; третій – особливостям використання рослинних олій та сумішей для лікування захворювань слизової оболонки ротової порожнини; четвертий – застосуванню олійних препаратів для лікування протезних стоматитів; п'ятий – власне аналізу складу, механізму дії, способів застосування амарантової олії.

У цілому розділ містить цікаву інформацію, яку викладено послідовно доступно, а головне, це дозволило автору обґрунтувати актуальність вибраного напрямку дослідження та шляхи його реалізації – вдосконалити

конструкцію повного знімного протезу для ефективного використання фітопрепарату з метою профілактики травматичного протезного стоматиту.

Зауваження до розділу: серед використаних джерела, деякі мають понад 10-15 років № 98, 99 - 2000 рік, №100 - 1972 рік, № 103 - 1995 рік, № 109 - 1989 рік, №139 - 1996 рік, №141 - 2001рік, №144 – 2000 рік, №167 - 1980 рік.

Розділ 2 «Матеріали і методи дослідження» складається із трьох підрозділів, де описано загальну характеристику груп дослідження, методики стендових та аналітичних досліджень, а також методи використаних клінічних і клініко-лабораторних стоматологічних обстежень.

Детально охарактеризовано групи дослідження, їх три, відповідно по 32, 36 та 46 пацієнтів у кожній, наведено їхній розподіл за віком, статтю, станом атрофії коміркового відростку та частини, а також станом слизової оболонки протезного ложа у кожній групі.

Усього при проведенні дисертаційного дослідження 114 особам виготовлено 146 повних знімних пластинкових протезів, проведено 1256 клініко-лабораторних досліджень. Наведено критерії включення і виключення пацієнтів та терміни спостереження.

Автором ретельно описано стендові дослідження, які проводили на зразках пластин поліметилметакрилату із різним рельєфом поверхні. Зокрема, розрахунок міцності пластинок при дії статичного навантаження інтенсивністю 2 кг/см² проводили за методом кінцевих елементів, із використанням інженерного програмного комплексу Ansys. Механіко-експериментальні дослідження використані для перевірки на механічну міцність вдосконаленої конструкції знімного протезу.

Серед клініко-лабораторних методів дослідження подано визначення: стійкості капілярів за пробою Кулаженко; динаміки і ступеню запалення слизової оболонки протезного ложа за Н.І. Лісових, із використанням розчину Шилера-Пісарева; рівня атрофії коміркового відростку та частини за

допомогою апарату для вимірювання моделей та за методикою кафедри ортопедичної стоматології ОНМедУ.

Власне клінічне стоматологічне обстеження пацієнтів включало відомі складові: дані анамнезу, зовнішньоротового та внутрішньоротового об'єктивного обстеження, а також огляд знімних протезів, визначення ступеню фіксації.

Зауваження до розділу: пов'язані із формуванням розділу. Є декілька підрозділів, що займають по пів сторінки :«Визначення параметрів міцності і жорсткості об'єкта дослідження», «Методика проведення проби Кулаженко», думаю, що їх не варто виділяти окремо. Підрозділ 2.4., що стосується статистичних методів дослідження занадто короткий, містить неточну посилку на джерело 164, замість 169.

Розділ 3 «Фізико-математичне обґрунтування нової технології виготовлення акрилових базисів повних знімних протезів для профілактики та лікування протезних стоматитів» складається з чотирьох підрозділів, містить 7 таблиць, 11 рисунків.

Автор наводить теоретичне обґрунтування показників напружено-деформованого стану різних розрахункових схем знімних пластинкових протезів. Вивчає математичні моделі вертикальних навантажень у різних акрилових пластин, вплив геометричної форми рельєфу на характеристики міцності конструкції, зокрема, міцність на злам, а також наводить порівняння величин сили тиску, за якого відбуваються розрив і поломка дослідних зразків із різними видами насічок та без них. Таким чином, підтверджено, прогнозування, що ромбічні насічки забезпечують необхідну міцність конструкції знімного протезу.

Не дивлячись на наведені складні розрахунки з області механіки деформованого твердого тіла та теорії пружності розділ сприймається необтяжливо, викладений послідовно. Цьому сприяють подані рисунки.

Складно не погодитися з автором щодо необхідності проведення теоретичного обґрунтування запропонованої вдосконаленої конструкції повного знімного протезу.

Зауваження до розділу: наявність технічних помилок на сторінці 64 при посиланні на літературні джерела 166-169.

У розділі 4 дисертантом представлено результати клініко-лабораторного обґрунтування розробки методики лікування і профілактики протезних стоматитів у хворих з повною відсутністю зубів. Розділ складається із шести підрозділів. Перший підрозділ присвячений власне методиці виготовлення знімного пластинкового протезу із модифікованим базисом. Наступні - підтвердженню ефективності запропонованої конструкції із одночасним використанням амарантової олії. Так, за показниками проби Кулаженко автором встановлено, що в пацієнтів 3 групи спостерігали максимальну тенденцію до стійкості капілярів вже від першого місяця після ортопедичного лікування. За результатами порівняльного дослідження адгезії амарантової олії до слизової оболонки протезного ложа при випробовуванні встановлено відсутність суттєвого погіршення фіксації знімного протезу. У підрозділі 4.4. автор підтверджує позитивну динаміку в зменшенні кількості клітин злушеного епітелію слизової оболонки протезного ложа серед пацієнтів третьої групи, порівняно з двома іншими.

Два наступні підрозділи висвітлюють зниження ступеню запальної реакції слизової оболонки тканин протезного ложа на 24,46% та швидкості атрофії коміркового відростку та частини на 43,6% в осіб, що користувалися знімним протезом, виготовленим за вдосконаленою автором методикою порівнюючи з цими ж показниками в інших групах дослідження.

У цілому розділ викладено інформативно, цифрова інформація узагальнена у 10 таблицях, 10 рисунках. Аналізуючи подану інформацію в даному розділі, хочемо відмітити, що дисертанту вдалося різнобічно підтвердити ефективність запропонованої вдосконаленої конструкції

знімного протезу та використання амарантової олії як профілактичного засобу.

Зауваження до розділу. На нашу думку, інформацію щодо методики вивчення адгезії (підрозділ 4.3) доцільно було би подати в розділі матеріали та методи дослідження. У примітці таблиць 4.1. та 4.6 з'явився термін «контрольна група» про який не зазначено в розділі матеріали і методи дослідження. На стр. 101 зазначено, що створюються умови для одужання пацієнта при будь-яких ураженнях слизової оболонки протезного ложа. Проте в розділі матеріали і методи Вами зазначено, що пацієнти із токсико-алергійним, грибковим протезними стоматитами не входили в групи дослідження.

П'ятий розділ «Клінічні дослідження розробленого методу лікування та профілактики протезних стоматитів» складається із двох підрозділів. Здобувач провів порівняння ступеню фіксації знімних протезів у трьох групах дослідження і відмітив посилення на 18,85% в пацієнтів третьої групи. Також важливим підтвердженням клінічної спрямованості даної роботи є аналіз віддалених результатів на прикладі демонстрації трьох історій хвороби пацієнтів різних груп дослідження. Підрозділ ілюстрований 10 клінічними фотографіями, клініко-лабораторні показники наведені в 21 таблиці. Зауважень не має.

У 6 розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» наведено обґрунтований підсумок дисертаційної роботи, що висвітлює теоретичну і практичну значимість отриманих результатів для наукової і практичної ортопедичної стоматології. У стислому вигляді автор характеризує і узагальнює власні дослідження.

Висновки сформульовані чітко та конкретно, відображають найбільш значимі результати дисертаційного дослідження. Проте, на нашу думку, висновок 2 не містить цифрового підтвердження та в ньому не зазначено достовірності поданої інформації.

Автореферат і опубліковані праці повністю відображають основний зміст та результати дисертаційного дослідження.

Загальне зауваження до роботи: не повністю дотримано український стандарт міжнародної анатомічної номенклатури («альвеолярний відросток щелеп» – комірковий відросток верхньої щелепи та коміркова частина нижньої щелепи).

У процесі ознайомлення з роботою виникло декілька запитань до автора:

1. Обґрунтуйте Ваш вибір для порівняння саме такої форми насічок (ромбічних та квадратних) на внутрішній поверхні базису знімного протезу, а не інших геометричних форм ?
2. Якою, на Вашу думку, дією володіє запропонована методика виготовлення повного знімного протезу та використання амарантової олії – лікувальною, профілактичною чи лікувально-профілактичною по відношенню до протезних стоматитів, адже в підрозділі 4.1. зазначено лише як методику профілактики, а в назвах розділів 4 і 5 - лікування і профілактики, а на стр.90 - лікувально-профілактичною ?

Висновок

Представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук дисертаційна робота *Зверхановського Олександра Анатолійовича* «**Вдосконалення конструкції повних знімних протезів в комплексі профілактики протезних стоматитів**», є завершеним самостійним розгорнутим дослідженням, що пропонує розв'язання актуального наукового завдання сучасної стоматології - підвищення ефективності ортопедичного лікування хворих із повною відсутністю зубів, як шляхом удосконалення конструкції повного знімного протезу, так і розробки методу профілактики протезних стоматитів.

Основні наукові положення, їхнє теоретичне та практичне значення, висновки, в достатній мірі аргументовані, методи досліджень сучасні,

інформативні, їхній вибір відповідає завданням дослідження.

Викладені у даному відгуку зауваження не є принциповими і не впливають на значимість виконаної дисертантом роботи.

То ж за своєю актуальністю, обсягом досліджень, науковою новизною отриманих результатів та їхнім практичним значенням, дисертаційна робота **Зверхановського О.А. «Вдосконалення конструкції повних знімних протезів в комплексі профілактики протезних стоматитів»**, відповідає п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів №567 від 24.07.2013 року (із змінами згідно Постанови КМ № 657 від 19.08.2015 р. і № 1159 від 30.12.2015 р.), які ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеню кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 - стоматологія.

3 березня 2020 р.

Офіційний опонент,

доктор мед. наук,

професор кафедри стоматології

післядипломної освіти

Івано-Франківського національного

медичного університету

Т.М. Дмитришин

